

ПЪЛНОВОДИЕТО НА ЕДИН ТВОРЧЕСКИ ЖИВОТ**(Проф. Русин Русинов на 65 години)**

1. Времето замесва и изпича хляба, наречен общество, от две категории хора — от личности, които са квасът му, и от безличности, които са брашното.

За личностите възрастта е без значение. Когато личността е учен и той прехвърли билото на 60-те си години, годишнините му стават факт с особена значимост за научната общност. Тя по-обективно и трезво може да се обърне към научното му творчество и по достойнство да го оцени — благородната и не дотам благородна завист уляга, страстите на егоистичното научно себелюбие отслабват, конюнктурните приятелства се обезсмислят, измамността на до-вчерашното “голямо” се разсейва, а недооцененото преди вече проявява значимостта си.

Такава личност във филологическата ни общност е професор Русин Русинов. През февруари 1995 г. той навършва 65 години и тази годишнина е от обществена значимост — такава я правят плодотворното му научно дело, големите му заслуги на водещ университетски преподавател и неукротимата му енергия на радетел за чист и изразителен български език. Той всякога е отстоявал своя позиция като учен и гражданин, затова често е бивал неудобен за властниците в научната и извъннаучната област, но това пък го е правило търсен и предпочитан научен арбитър в научните съвети и по страниците на научния печат.

Автор на около 800 научни публикации — книги, учебници, монографии, студии, статии, рецензии, езикови бележки, десетки от които са в чуждестранния печат, научен ръководител и рецензент на много дисертанти и хабилитанти (доцентури и професури), научен наставник на много десетки дипломанти, създател на уникални университетски учебници, блестящ лектор с удивително умение да владее аудиториите, проф. Русин Русинов с жизнения и творческия си път е поучителен пример за по-младите университетски преподаватели и научни работници — сред многото звани да се разпознаят малкото призвани.

2. Жизнен и творчески път

Проф. Русин Русинов има типичната житейска биография на днешния български интелектуалец, който, с малки изключения, няма привилегията да бъде

потомък на фамилия с интелектуални традиции, а сам при благоприятното стечение на обстоятелствата поставя началото на такива традиции.

Роден на 12 февруари 1930 г. в търговишкото село Кръшно, в семейството на Цветко Русинов и Мана Пеева, българи с ония нравствени добродетели, които довчера ни възторгваха до умиление, а днес ни дават надежда да вярваме, че съзидателното начало ще вземе връх над унищожителното. Още в детските си години той привиква на системен труд. Природно надарен с любознателен и аналитичен ум, със силна и отзивчива памет, със склонност към самовглъбяване, още в селското училище става пленник на писменото слово и чрез него в прогимназиалните и гимназиалните години, преминали в Поповската гимназия, разширява владенията на душевния си свят, в който се загнездва любопитството към езиковите тайнства, и българският език и литература стават любимите му учебни дисциплини.

Съвсем закономерно след приключване на гимназиалното си образование Русин Русинов се насочва към филологията и през 1948 г. е приет за студент по специалността българска филология в Софийския университет. Попаднал в среда, която отговаря на вътрешната му духовна нагласа и стимулира интелектуалните му амбиции, той получава солидна университетска подготовка, като подчертано влечение показва към езиковедските дисциплини, водени от едно талантливо младо поколение езиковеди, сред които са Любомир Андрейчин, Кирил Мирчев, Стойко Стойков, Иван Леков, Мирослав Янакиев, Константин Попов и др.

През 1952 г. Русин Русинов завършва университета и до 1955 г. работи като гимназиален учител по български език и литература в гр. Попово. Следващите етапи в живота му са също така типични за значителна част от нашите университетски кадри — учителстване, институтско преподаване, университетска кариера. Професионалните качества, които проявява през първите години учителска работа, го отвеждат през следващите три години в градския отдел “Народна просвета”, където завежда педагогическия кабинет. Следва работа като методист по български език и литература в Окръжния народен съвет в гр. Търговище (1958—1959 г.). От това време са и първите му творчески изяви със статии и езикови бележки на страниците на “Език и литература”, “Български език и литература” и “Български език”.

Скоро Русин Русинов губи интерес към административно-методическата работа и се завръща към учителстването — от учебната 1959/60 г. той е отново учител в гр. Попово. От м. декември 1960 г. способният млад учител, проявил се и с изследователски интереси, е поканен на преподавателско място в Шуменския учителски институт, където работи до 1964 г. Тук се формират все по-определено трайните му научни интереси към българския език, същевременно обаче го занимават и проблеми на литературната наука. За това свидетелствуват и няколко учебни пособия, които подготвя през този период.

От 1 декември 1964 г. след спечелен конкурс Русин Русинов е назначен за

асистент по съвременен български език във Висшия педагогически институт "Братя Кирил и Методий" (прераснал по-късно във втория университет на България), който става съдба за младия учен, на него той посвещава три десетилетия от своя живот и цялата си творческа енергия на преподавател и учен.

Специфичните условия, при които се изгражда новият университет, способствуват Русин Русинов да се оформи като широкоспектърен специалист по съвременен български език — интересуват го проблеми от различно езиково естество — фонетични, лексикални, морфологични, синтактични, стилистични, ономастични, от езиковата история, езиковата култура и правописа, от методиката на преподаването на българския език в училището и вуза. Тук негови колеги и наставници са университетските му преподаватели — професорите Л. Андрейчин, Ст. Стойков, К. Попов. Те насърчават и окрилят младия преподавател и учен. Особено забележителна роля в изграждането и развитието му като преподавател и учен има проф. Любомир Андрейчин, с когото съдбата го сближава от тези години. Към своя любим учител и кумир Русин Русинов се отнася с дълбоко уважение и признателност. Отношенията им са рядък пример за духовно прераждане на големия учен в неговия талантлив ученик продължител.

Още в началото на университетската си кариера Русин Русинов, който е вторият щатен преподавател по съвременен български език след проф. д-р Ст. Георгиев, успоредно с асистентските задължения поема и лекционни курсове по лексикология и синтаксис (от учебната 1965/66 г.), а след 1971 г., когато е избран за доцент (с хабилитационен труд "Адекватните словосъчетания в съвременния български книжовен език"), води и курса по история на новобългарския книжовен език. След десет години той вече е създател на първия университетски учебник по тази дисциплина и през 1982 г. е избран за професор (с хабилитационен труд "Учебник по история на новобългарския книжовен език").

Проф. Русин Русинов чете лекции по съвременен български език — фонетика, лексикология, синтаксис, по история на новобългарския книжовен език, води спецкурсове по българска лингвистична историография, по художествена литература и книжовен език, по методика на научните изследвания, по история на новобългарския книжовен език, по проблемите на градските културни говори през Възраждането. През учебната 1985/86 г. преподава съвременен български език в Минския университет. Като гост-лектор е чел отделни лекции в университетите в Краков, Москва, Ленинград и Лвов.

Специализирал е в Краковския университет при проф. Фр. Славски (1967 г.), в Московския университет (1975 г.) и в Ленинградския университет (1972 г.).

Преподавателските и научните си задължения проф. Русин Русинов успешно съчетава през годините с административно-ръководна дейност в катедрата, факултета и университета. През учебната 1971/72 г. е избран за заместник-декан на Филологическия факултет, а от 1972 г. до 1976 г. и от м. XI 1994 г. е декан на факултета. От 1976 г. до 1983 г. е зам.-ректор по учебната работа в университета, от 1984 до 1986 г. и от 1989 г. насам е ръководител на Катедрата

по български език, бил е и директор на летния семинар по български език и култура за чуждестранни българисти и слависти към Великотърновския университет (1984 г. — 1986 г.).

Сега, когато навършва 65 години, проф. Русин Русинов е удивително жизнен, ръководи Катедрата по съвременен български език и е декан на най-големия и труден факултет в университета — филологическия.

3. Научно дело

Измервано в години, научното творчество на проф. Русин Русинов е създавано в продължение на почти четири десетилетия, представено в страници, навярно обхваща десетки хиляди страници, а в заглавия приближава или надминава числото 800.

В началото на ранните печатни изяви на Русин Русинов стоят публикации в периодични издания, посветени на проблеми от образователното дело и учебния процес. Първата му по-значима статия се появява през 1957 г. на страниците на сп. “Народна просвета”. През следващите шест години до края на 1964 г., когато постъпва на работа във Висшия педагогически институт “Братя Кирил и Методий”, Р. Русинов вече има над 75 публикации в периодичния печат — сред тях са множество методически разработки на литературни и езикови теми, езикови и правописни бележки, статии върху произведения за деца на български и чуждестранни автори, статии за интереса на бележити личности към българския език и др.

От този период специално заслужават да се отбележат езиковедските материали, които загатват за лингвистичните заложи на младия автор — в първата от тези публикации се обнародва лексикален материал от говора на родното му село (ЕЛ, 1958, 6, с. 442—444), в друга се анализират предикативните наречия в българския език (БЕЛ, 1963, 4, с. 19—24), в трети се разглеждат правописни въпроси — за правописа на космодрум (БЕ, 1961, 5—6, с. 534), на сложни думи и словосъчетания (БЕЛ, 1962, 4, с. 64; БЕ, 1963, 1, с. 59), пунктуационни проблеми — за употребата на двоеточие (БЕ, 1962, 4, с. 340—341; 1963, 1, с. 60), проблеми на езиковата култура — за особени случаи на несъгласуване по число (БЕ, 1962, 6, с. 556—557), за родовата категориалност на съществителните смисъл и замисъл (БЕ, 1964, 4—5, с. 415—417), за несъгласуване по род (БЕ, 1961, 1, с. 7), за изразяване на предположение чрез минало неопределено време (БЕ, 1964, 6, с. 546—547).

От 1965 г. проф. Русин Русинов насочва научните си интереси изцяло към проблемите на съвременния български книжовен език. Прегледа на многобройните му изследвания в тази област ще започнем с издадените като отделни книги проучвания.

3.1. Книги, учебници и учебни пособия

Първите книги на проф. Русинов са несъмнено плод на преподавателска-

та му работа в Шуменския учителски институт. Той става съавтор на два институтски учебника — по методика и по литература (**“Методика на обучението по български език в средния курс”**, 1965, и **“Детска литература. Учебник за институтите за начални учители”**, 1968, 2 изд. 1971, 3. изд. 1974), които изиграват определена роля в подготовката на учителски кадри през този период. Много полезни в пряката учебна работа на учителя се оказват и следващите няколко учебни пособия на Р. Русинов, които потвърждават качествата му на добър учител-никар — **“Запимателна граматика. В помощ на учителите по български език в средните училища”**, 1966, **“Практически занятия по синтаксис и пунктуация. Помагало за учителя”**, 1967, **“Правописен речник. За учениците от началните училища”**, 1968, 2 изд. 1975.

Новите научни хоризонти, които се разкриват пред Русин Русинов с преминаването му на работа във Великотърновския университет, разгръщат изследователските му интереси. Интензивната научноизследователска работа, продължаваща с неотслабваща сила в продължение на три десетилетия, дава богати плодове — десетки книги, учебници, учебни пособия, монографии и стотици студии, статии, рецензии, езикови бележки и т.н.

Новите книги, появили се през този период, продължават вече очерталата се традиция — да бъдат в помощ на пряката учебна работа в училището и вуза, да поднасят в достъпен вид значими научни знания за българския език и неговата история на основата на най-съвременните научни изследвания и нови подходи. Ценна и засега единствена остава издадената от Р. Русинов **“Практическа стилистика. Просто изречение”**, 1972. Предвестник на започналите да излизат след повече от десетилетие учебни помагала и хрестоматии за студентите по българска филология е неговата **“Хрестоматия по съвременен български език. Морфология и синтаксис. За студентите по българска филология”**, 1968.

Проф. Русин Русинов притежава рядък систематизаторски дар, способност бързо да улавя същностното, значимото, да прониква отведнъж в дълбочината на езиковите факти и явления и в тяхното изследване да бъде максимално лаконичен и ясен. Тези му качества го правят един от най-добрите автори на учебници у нас днес. Никак не е случаен фактът, че някои от неговите учебници не само са първи по рода си у нас, но и далеко надхвърлят обичайната значимост на вузовския учебник. От такова естество е изданието съвместно с проф. д-р Станьо Георгиев първи у нас университетски учебник по българска лексикология (**“Лексикология на съвременния български език”**, 1975, излязла в редовно издание под заглавие **“Учебник по лексикология на българския език”**, 1979, 2. изд. 1983), в който са използвани най-новите по това време лексиколожки изследвания у нас и в чужбина и е приложена съвременна научна методология.

Върховно постижение на проф. Русинов става **“Учебник по история на новобългарския книжовен език”** 1980, 2. изд. 1984. В него са обобщени разработките на автора, публикувани в две предходни офсетови учебни издания (**“Исто-**

рия на новобългарския книжовен език. Учебник за студентите от Великотърновския университет "Кирил и Методий", 1976, и "История на съвременния български книжовен език (XX век). Учебно помагало за студентите от Великотърновския университет "Кирил и Методий", 1976). На практика този учебник е първият опит да се представи в систематизиран вид историята на новобългарския книжовен език. Книгата беше високо оценена в нашата и чуждестранната българистика. Като се опира на многобройните си конкретни изследвания в тази област и използва всички излезли до този момент чужди проучвания по отделни проблеми от историята на новобългарския книжовен език, авторът разкрива много успешно сложните процеси, в които постепенно се формира новата книжовна форма на българския език през Възраждането. Едва след излизането на тази книга стана възможно да се появят и нови опити за осмисляне историята на новобългарския книжовен език, в това число и на академичната "История на новобългарския книжовен език", 1989, където проф. Русин Русинов е един от авторите.

На проблеми от историята на съвременния български книжовен език е посветена и книгата "Художествената литература и книжовният език. Учебно помагало за студентите от българска филология", 1983, излязла преди това като офсетово издание (1978 г.). В нея се съдържат много ценни наблюдения върху конкретните приноси на едни от най-значимите ни писатели за обогатяването и развитието на книжовния език.

Много актуална и богато аргументирана с научни факти и задълбочени анализи на отстояваната от автора теза за неделимостта и единството на книжовния български език в периода на неговото изграждане с участието и усилията на книжовници, просветители, учители, преводачи и т. н. от всички региони на българското езиково землище е кратката, но много съдържателна книга на проф. Русин Русинов "Единството на книжовния български език през XIX в." (Лекции), 1979.

Учен с национална значимост, проф. Русинов беше привлечен и в авторския колектив, създал първата наша академична граматика. Негови са разработките за числителното име, наречието и междуметието в "Граматика на съвременния български език. В 3 тома, т. 2. Морфология", 1983.

Дългогодишната изследователска работа върху историята на българския език прави проф. Русин Русинов един от най-добрите познавачи на развойните процеси в българската култура, в просветното и образователното дело, в областта на правописа. Ерудираността му, фактологическото му безпристрастие и дълбоката му аналитичност се проявяват и при изследването на проблеми от тези области в книгите "История на българския правопис", 1981, 2. изд. 1985, и "Из историята на обучението по български език в училище", 1983.

Към нуждите на учителя по български език и към учениците са адресира-

ни книгите “Речниковото богатство на българския книжовен език”, 1980, и “Пароними в българския език”, 1984, в съавторство със Ст. Василева.

С учебно-помощен характер са още три книги на проф. Русин Русинов: помагалото “История на книжовния език”, 1994, предназначено за учениците от горните класове на средното училище, “Български език. Учебник за участниците в летния семинар на чуждестранни българи и слависти”, 1985, в съавторство със Ст. Буров, и “История на новобългарския книжовен език. Методически указания, текстове и задачи за упражнения”, 1979, в съавторство.

3.2. Монографии, студии, статии, езикови бележки

Невъзможно е в рамките на една обзорна студия като тази да се обхванат изчерпателно стотиците публикации на проф. Русин Русинов, поместени в научните издания на университети и институти (“Трудове на Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”, “Годишник на Софийския университет”, “Известия на Института за български език”, “Onomastika”, “Rocsnik slowistycsny”), по страниците на научните списания (“Български език”, “Език и литература”, “Списание на БАН”, “Съпоставително езикознание”, “Проглас”, “Научен живот”, “Проблеми на висшето образование”, “Литературна мисъл”, “Български фолклор” и др.), в методически научнопопулярни списания (“Български език и литература”, “Начално образование”, “Родна реч”, “Болгарская русистика”, “Българистика”, “Русская речь”, “Народна просвета”, “Семейство и училище”, “Турист”, “Български журналист” и др.), в десетки научни, научнопопулярни и учебно-помощни сборници и помагала (“Строители и ревнители на родния език. Пантеон”, 1982, “Съвременна България”, т. 5, 1984, “Търновска книжовна школа”, “Славистични изследвания”, “Славистични проучвания”, “Филологически студии”, 1973, “Проблеми на българската книжовна реч”, 1974, “Въпроси на българската лексикология”, 1978, “Въпроси на съвременния български книжовен език”, 1980, “Христоматия по езикова култура”, 1980, “Изследвания върху историята и диалектите на българския език”, 1979, “Практикум по правопис и пунктуация”, 1978, “Помагало по българска лексикология”, 1976, “Помагало по български правопис и пунктуация”, 1976, “Помагало по българска фонетика”, 1980, “Помагало по българска морфология. Имена”, 1976, “Помагало по история на новобългарския книжовен език”, 1979, “Помагало по стилистика на българския книжовен език”, 1985, и много други сборници). Освен това множество малки статии и бележки са поместени на страниците на десетки централни и местни вестници и други издания.

Тук ще се опитаме възможно най-обобщено да представим проблематиката, която привлича вниманието на проф. Русин Русинов в публикациите от този род.

3.2.1. История на новобългарския книжовен език. От тази област на езиковата проблематика са близо една четвърт от разглежданите публикации. И това е

обяснимо, като се има предвид, че след като проф. Л. Андрейчин поставя началото на курса по история на новобългарския книжовен език и във Великотърновския университет, тази учебна дисциплина окончателно се утвърждава и придобива завършения си вид благодарение на проф. Русин Русинов, който се наложи като един от най-добрите специалисти в тази област у нас. От началото на 70-те години до днес той осъществява широкомащабна програма на конкретни проучвания: първо, върху езика на книжовници, учебникари, издатели, обществени и просветни дейци, писатели, преводачи от епохата на Възраждането и след Освобождението (П. Хилендарски, С. Врачански, д-р П. Берон, П. Сапунов, Атанас Кипиловски, Васил Ненович, Константин Огнянович, Христиаки Павлович, Георги Бусилин, Д. Чинтулов, Иларион Стоянов /Макариополски/, Хр. Г. Данов, Иван Момчилов, Никола Михайловски, Никола Първанов, Добри Войников, Кузман Шапкарев, Райко Жинзифов, Йордан Хаджиконстантинов-Джинот, Димитър Миладинов, Христо Василев, Васил Левски, Стефан Стамболов, П. Р. Славейков, Хр. Ботев, Тодор Г. Влайков, Димитър Благоев, Симеон Радев, Никола Вапцаров, Николай Хрелков, Емилиян Станев и др.); второ, върху езика на периодични издания ("Цариградски вестник", "Работник", "Работнически вестник", нелегалния партиен печат и др.); трето, върху развойните процеси през отделните периоди (състояние на езика в средата на XIX в., развитие на книжовния език през първите четири десетилетия на XIX в., унификационни процеси в първите две десетилетия след Освобождението и др.); четвърто, върху ролята на градските говори и на книжовните средища (Брашовското, Търновското, Будинското); пето, върху ролята на граматическата литература в езикостроителните процеси (граматиките на Н. Рилски, Хр. Павлович, Ив. Богоров, Иван Момчилов, Йоаким Груев, Н. Първанов и др.); шесто, върху книжовноезиковите школи през първата половина на XIX в. и през третата четвърт на XIX в.; седмо, върху развитието на правописния въпрос; осмо, върху установяването на конкретни езикови норми (членни форми, форми за множествено число, форми за бъдеще време и т. н.); девето, върху стилового формиране на книжовния език; десето, върху формирането на книжовното произношение и на неговите най-важни норми; единадесето, върху ролята на образованието и училището в изграждането на книжовния език.

Всичко това му позволи под формата на университетски учебник да напише първата системна история на новобългарския книжовен език, представяща сложния път на постепенно изграждане, стабилизиране, обогатяване и усъвършенстване, като се започне от "История славянобългарска" на Паисий Хилендарски и се стигне до наши дни; да разкрие ролята на художествената литература в развитието и обогатяването на книжовния ни език; да опише поучителната история на правописния въпрос у нас.

3.2.2. Синтаксис на българския език. Проблемите на българския синтаксис са втората по предпочитане научна тематика в изследванията на проф.

Русин Русинов. Над 30-те публикации с такова естество го представят като един от най-авторитетните ни специалисти в тази област. В тях се съдържат много нови идеи, наблюдения, постановки. Оригинални тези се раждаха в лекционния му курс и по странен начин след време се появяваха като "открития" в публикации на други автори. Може да се съжالياва, че все още той не е публикувал цялостния си лекционен курс по синтаксис, който несъмнено ще бъде ценен принос в не дотам изобилната ни синтактична литература.

Силата му на задълбочен изследвач в областта на синтаксиса проличава не само в по-мащабните изследвания, каквито са монографията "Адективни словосъчетания в съвременния български език" (Трудове на ВПИ, ч. I, 7, 1970, 1, с. 163—234; ч. II, 8, 1971, 1, с. 71—129), която е първото обстойно проучване на този вид словосъчетания в нашия синтаксис, и студията "Из историята на българския описателен синтаксис", която е много успешен опит да се направи критически анализ на развитието на синтактичните идеи у нас под формата на исторически очерк. Отличният синтаксист се проявява и в по-кратките по обем публикации. Редица от тях са изцяло нови за нашия синтаксис изследвания, оставили трайни следи в него. Той пръв у нас въведе класификационния признак "емоционалност — неемоционалност" при простите изречения и направи първото систематизирано описание на "Възклицателните изречения в съвременния български език" (ЕЛ, 1970, 1, с. 34—44), пръв отдели "думите изречения" в особен тип и направи неговото описание в "Неразчленени изречения в съвременния български език" (Трудове на ВПИ, 5, 1969, 2, с. 103—143).

На основата на структурно-системния подход в студията "За някои структурни особености на сложното смесено изречение в съвременния български език" (Славистични изсл., 1968, с. 197—208) сложното смесено изречение се свежда до два основни структурни типа — усложнено сложно съчинено и усложнено сложно съставно. Новост за нашия синтаксис е и обоснованата идея за поделянето на сложните изречения на неусложнени и усложнени, изложена в статията "Един аспект на типологизация на сложните изречения в съвременния български книжовен език" (Славист. проучв., 1973, с. 165—177). Нови постановки се съдържат и в студията "Структурно-граматически особености на някои видове сложни конструкции" (Трудове на ВПИ, 4, 1968, с. 151—172).

Приносен характер имат още ред други публикации като "Структура на сложното съставно изречение с повече подчинени" (Трудове на ВПИ, 3, 1966, с. 125—160), "Периодът в съвременния български книжовен език" (Изв. на ИБЕ, кн. 19, 1970, с. 245—253). В студията "Към въпроса за типологията на простото двусъставно (съобщително) изречение в съвременния български книжовен език" (БЕ, 1971, 1, с. 7—17) е развита тезата за съществуването на изреченски тип със задължително пряка обектна съчетаемост на глаголното сказуемо.

В останалите публикации се разглеждат също така важни въпроси на българския синтаксис и се правят определени приноси: за съставното глаголно ска-

зуюмо, за авторовата пряка реч, за субстантивните словосъчетания, за несъгласуваните определения и др.

3.2.3. Лексикология. Лексиколожката проблематика привлича вниманието на проф. Р. Русинов още с постъпването му в университета и работата върху нея очевидно е стимулирана от водения лекционен курс по тази дисциплина. Написването на първия у нас специализиран учебник по лексикология, в който той е автор на дяловете семасиология, фразеология и лексикография, се предшества от сериозна изследователска работа върху важни лексикални проблеми. Двете статии — “Към въпроса за лексикалната паронимия в съвременния български език” (БЕ, 1967, 2, с. 125—130) и “Пароними в речника на съвременния български език” (Въпроси на бълг. лексикология, 1978, с. 61—69) — са изходна основа за разработването на този проблем както в учебника, така и в книгата за българските пароними.

Съществени особености на лексикалната семантика се анализират в други две статии: “По въпроса за отношението между полисемия и понятие” (Науч. живот, 1973, 1, с. 10—13) и “Към въпроса за количествено-семантичната характеристика на лексиката в съвременния български книжовен език” (БЕ, 1972, 3, с. 224—229, в съавт.).

Други няколко статии са посветени на формирането, състава и развоя на книжовния речник: “Към въпроса за влиянието на руския език от съветската епоха върху лексиката на българския език” (БЕ, 1967, 5, с. 395—402), “Русские слова в болгарском языке” (Русская речь, 1976, 3, с. 121—125), “Развитие на българската лексика след Девети септември” (БЕ, 1969, 4—5, с. 332—344).

Две статии разглеждат народната лексика в езика на Н. Хайтов и в коледарска песен, а една предлага обяснение за произхода на идиома “зъб не обелявам/обеля” (ЕЛ, 1987, 1, с. 110—111).

Тук не включваме множеството други статии, засягащи лексикални проблеми с оглед на изграждането на новобългарския книжовен език.

3.2.4. Морфология и словообразуване. Над двадесет статии са посветени на въпроси от областта на морфологията и словообразуването от синхронно и диахронно гледище. В една част от тях се изследват специфични особености в темпоралната система на българския език: “Дублетни форми за бъдеще преизказно време” (БЕ, 1965, 4—5, с. 425—426), “Към въпроса за изявително наклонение в съвременния български език (минало несвършено неутрално време)” (Изв. на ИБЕ, 16, 1968, с. 601—608), “Употреба на минало неопределено време за изразяване на предположение” (БЕ, 1964, 6, с. 546—547). В друга част се проучват общородовите имена (ЕЛ, 1966, 3, с. 77—80), омеждуметявания на пълнозначни думи (БЕЛ, 1966, 4—5, с. 47—54), предлог о (БЕ, 1970, 4, с. 295—304).

Теоретични въпроси на словообразуването занимават проф. Р. Русинов в статията “Бележки за съдържанието и употребата на термина “основа на думата” (БЕ, 1971, 2, с. 9—16), а в цяла поредица от статии се анализират слово-

образователните възможности на някои суфикси: при съществителните имена -аша, -ица, -ага / -яга, -в-о / -и-в-о / -с-в-о, -уша, -уш-к-а, -итба; при прилагателните имена -телен / -ителеп, -ателен/.

Към тези публикации могат да се приобщят и ред други, в които интересът е преди всичко към функционирането на определени словообразователни типове в езика на едни или други строители на новобългарския книжовен език.

3.2.5. Фонетика, диалектология, езикова култура, правопис и пунктуация. На фонетични въпроси са посветени две статии. В едната се разглежда зависимостта на междусловната фонетика от синтагматичното деление на изречението — “Някои бележки във връзка с междусловната фонетика и съвременния български книжовен език” (Юб. сб. в чест на 10-год. на ВТУ, 1, 1973, с. 79—86). В другата се проследяват правописните проблеми във връзка с действието на един от звуковите закони — “Премятане на звукове /метатеза/ в съвременния български книжовен език” (въпроси на бълг. правопис, 1973, с. 41—51).

С диалектоложки характер са само две публикации. Освен вече спомената бележка с диалектен материал от с. Кръшно, тук се отнася и статията “Централните балкански говори” (Български народни говори, 1986, с. 41—46).

По-важни публикации, посветени на правописа и пунктуацията, разглеждат основите на българската пунктуация (Практикум по правопис и пунктуация, 1978, с. 100—108), употребата на главни букви, връзката между правопис, правопис и езиково обучение, стилистичната употреба на препинателни знаци (БЕ, 1968, 3, с. 17—28), употребата на други препинателни знаци и др.

Най-многочислени са бележките и статиите, в които се разглеждат въпроси от областта на езиковата култура. Трудно е да се определи техният брой, но те са стотици. Проф. Р. Русинов сериозно се занимава с теорията на езиковата култура и днес е един от най-добре подготвените специалисти в тази област. Някои от статиите му са принос в развитието на основни положения на езиковата теория, напр. за същността на езиковата норма и нейната кодификация, за ролята на езикознанието и на езиковедите при нейното утвърждаване в статии като “По някои въпроси на езиковата култура” (Науч. живот, 1972, 3, с. 12—15), “Култура речи в Болгарии” (Русская речь, 1969, 5, с. 109—111), “Езиковата култура у нас след Девети септември” (Нач. образование, 1969, 9, с. 23—35).

Други статии анализират състоянието на езиковата култура в различни обществени сфери: във висшите учебни заведения (Проблеми на висш. образ., 1969, 5, с. 59—61), в естрадното песне (БЕ, 1974, 4, с. 377—378), на сцената (БЕ, 1976, 1—2, с. 165—166; БЕ, 1983, 4, с. 351—352) и т.н.

Радетел за чиста, изразителна и правилна българска реч, проф. Р. Русинов има отзивчиво перо. Той бързо откликва със статии и езикови бележки на учестено проявяващи се в речевата практика неправилности и грешки, като не се задоволява с простото им регистриране, а се стреми да ги анализира и науч-

но да обоснове причините, които ги пораждат. Явленията, които привличат вниманието му, са от различно естество — правоговорно, фонетично, морфологично, лексикално, синтактично, стилистично.

3.2.6. Стилистика и ономастика. Стилистическият аспект на езиковите явления, изследвани от проф. Р. Русинов в граматичен план, обикновено не убягва от вниманието му, затова в синтактичните и морфологичните му изследвания се съдържат и ценни синтактични наблюдения.

На преден план обаче стилистичната проблематика излиза в немалко негови специализирани публикации в научния печат. На граматическата стилистика е посветена статията му “Някои словоредни проблеми в нашата речева практика” (Помагало по стилистика на бълг. книж. език, 1985, с. 211—222).

Принос към стилистиката на художествения език са статиите със стилистично-езикова проблематика от творчеството на писатели като Ст. Загорчинов, Е. Станев, Ел. Пелин, Н. Хайтов, Ник. Хрелков.

С ономастична насоченост са редица статии, които в синхронен или в диакронен план анализират антропологичен материал. Не може да не бъдат упоменати изрично статиите “Становление фамилии в современном българском литературном языке” (Onomastika, 19, 1974, с. 141—161), в която за пръв път у нас се анализират процесите на формиране на българските фамилни имена през Възраждането, и “Фамилни имена в съвременния български книжовен език” (Помагало по бълг. морфология. Имена, 1978, с. 62—80), в която са обобщени разработки в други няколко статии — за фамилните имена с наставки **-ин** (БЕ, 1973, 6, с. 571—573), **-овски / -евски** (БЕ, 1977, с. 57—59), за грижата към фамилните имена (БЕ, 1974, 5, с. 439—441).

3.2.7. Методика, обучение, образование. Този кръг от проблеми занимава проф. Р. Русинов още от първите години на учителската и преподавателската му работа. Плодовете на тези занимания са не само във вече отбелязаните книги “Методика на обучението по български език в средния курс”, 1968, “Историята на обучението по български език в училище”, 1983, и учебника “Български език за V клас на ЕСПУ”, 1985 (съавтор), но и в редица статии, в които го занимават такива въпроси като: **езиковата и езиковедската подготовка на бъдещите учители по роден език** (Пробл. на висш. образование, 1968, 1, с. 44—48), **патриотичното възпитание чрез родния език** (Семейство и училище, 1969, 8, с. 6—8), **качествата, които трябва да притежава университетският преподавател** (Пробл. на висш. образование, 1976, 3, с. 47—49), **формите и методите на самостоятелна работа на студентите** (Пробл. на висш. образование, 1977, 1, 44—48), **състоянието на учебниците по роден език** (Нач. образование, 1986, 1, с. 7—12 (съавтор) и т. н.

3.2.8. Приноси на учени за развитието на езиковедската мисъл у нас и на българския език. Само истински големият учен може по достойнство да оцени приноса на своите предшественици за развитието на научната област, в коя-

то работи, както и да признае и оцени качествата на колегите си. Това го доказва и проф. Р. Русинов. Десетки са неговите статии, в които се откроява приносът на наши и чужди учени за развитието на граматическата мисъл у нас, за изследването на българския език, за развитието на езиковедската теория и практика.

Проф. Р. Русинов не пропуска подходящи поводи да припомни на обществеността имената и заслугите на наши и чужди учени, работили за изследването на българския език, за неговото развитие и популяризиране. Една част от тези публикации са посветени на заслужили граматисти през Възраждането и след Освобождението — на Иван Момчилов, Н. Първанов, Ат. Илиев, Манол Иванов и др.

Друга част, написани по повод на годишнини, представят научното дело на изтъкнати езиковеди като Ал. Теодоров-Балан (БЕ, 1978, 2, с. 138—141; БЕ, 1985, 3, с. 413—421), Беньо Цопев (ЕЛ, 1984, 3, с. 50—56; Сп. на БАН, 1973, 1, с. 49—62), Ст. Младенов (Сп. на БАН, 1971, 1, с. 45—58; ЕЛ, 1980, 6, с. 24—28; БЕ, 1981, 4, с. 342—346; Науч. живот, 1973, 3, с. 9—10), Люб. Милетич (Сп. на БАН, 1972, 4, с. 60—74), Ст. Романски (БЕ, 1982, 5, с. 463—466), Стойко Стойков (Тр. на ВПИ, 7, 1970, 1, с. 393—402), Л. Андрейчин (БЕ, 1970, 4, с. 379—382; Великотърновският университет “Кирил и Методий” в развитието на хуманит. наука, 1985, с. 203—214), К. Попов (БЕ, 1967, 4, с. 40—45; Пробл. на висш. обр., 1973, 3, с. 55—56; БЕ, 1987, 4, с. 349—352), Ив. Гълъбов (Пробл. на обуч. и възп. във ВУЗ, 2, 1983, с. 160—164), Ив. Леков (ЕЛ, 1981, 2, с. 90—94), Д. Чизмаров (ЕЛ, 1986, 6, с. 95—96).

Такива посвещения има и за акад. Й. Иванов, за акад. П. Динеков, за М. Рожновска, за проф. д-р Б. Норман.

Към този тематичен кръг публикации могат да се включат и филологическите студии, посветени на приноса на великотърновските филолози за развитието на филологическата наука (Тр. на ВТУ, 12, 1976, 1, с. 3—20), и на Ян Бодуен де Куртене (*Studia polsko-bulgarskie*, 53, 1977, с. 36—52), на научното сътрудничество между Великотърновския университет и Ягелонския университет (Славистични проучв., 1978, с. 7—11) и др.

3. Краткият преглед на научнотворческото дело на проф. Русин Русинов може да даде само една бледа представа за обема и стойността му. С голямо съжаление трябва да признаем, че е непростимо за двамата най-изявени езиковеди на Великотърновския университет проф. Русин Русинов и проф. д-р Станьо Георгиев Филологическият факултет да не организира подготвяне и отпечатване на био-библиографии, каквито бяха издадени за други професори. Да се надяваме, че този пропуск ще бъде осъзнат и преодолян в най-близко време — това го изисква честта на факултета и университета.

Върбан Въртов